

Od Wydawcy

Szanowni Czytelnicy,

przekazujemy w Państwa ręce szósty tom „Szczecińskich Studiów Archiwalno-Historycznych”, czasopisma naukowego Archiwum Państwowego w Szczecinie kierowanego do archiwistów i historyków oraz przedstawicieli innych dziedzin wiedzy jak też regionalistów. Na łamach periodyku zamieszczane są artykuły odnoszące się do historii Pomorza Zachodniego, upowszechniające wiedzę o pomorskich źródłach historycznych i działalności Archiwum Państwowego w Szczecinie instytucji gromadzącej i przechowującej część pomorskiego dziedzictwa archiwalnego. Istotnym zadaniem jakie sobie stawiamy jest też prezentacja bieżących trendów w archiwistyce.

Szósty tom „Szczecińskich Studiów Archiwalno-Historycznych” składa się z następujących działów tematycznych: *Studia i Materiały*, *Z praktyki archiwalnej*, *Ludzie archiwów-Wspomnienie*, *Z bibliotecznej półki*, *Publikacje Archiwum Państwowego w Szczecinie wydane w 2021 roku*, *Kalendarium wydarzeń w Archiwum Państwowym w Szczecinie w 2021 roku*.

Dział *Studia i Materiały* grupujący teksty naukowe bazujące w dużej mierze na pomorskich źródłach archiwalnych, otwiera artykuł Radosława Pawlika *Księgozbiór kościoła parafialnego w Trzęsaczu w świetle akt wizytacji generalnej z 1594 roku*. Autor przybliży tutaj historię księgozbioru parafialnego będącego ważną pomocą w pracy duszpasterskiej na przykładzie kościoła parafialnego w Trzęsaczu. Kościół ten jak się okazuje posiadał największy księgozbiór spośród kościołów wiejskich w synodzie kamieńskim. Wśród zgromadzonego piśmiennictwa R. Pawlik wymienia komentarze i objaśnienia biblijne, zbiór kazań, katolicki mszał oraz pozycje będące wytworem wyznania luteranckiego: niemieckojęzyczną Biblię, dzieła o charakterze normatywnym (porządki kościelne, agendy) i zbiory pism polemicznych wittenberskiego reformatora Martina Lutra. Ustalenia te były możliwe dzięki studiom matrykuły i inwentarza sporządzonego podczas wizytacji generalnej synodu w 1594 r. Maciej Szukała w artykule *Listy Karla Theodora Pyla z lat 1875–1904 do Hugona Lemckego w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie* przeanalizował korespondencję profesora uniwersytetu greifswaldzkiego Karla Theodora Pyla (1826–1904), skierowaną do Hugona Lemckego (1835–1925) sekretarza Towarzystwa Historii i Starożytności Pomorza (Gesellschaft für Pommersche Geschichte und

Alterthumskunde). Korespondencja ta licząca 39 listów jest przechowywana w Archiwum Państwowym w Szczecinie w zespole Pomorskie Towarzystwo Historyczno-Archeologiczne. Listy będące przedmiotem analizy ukazują wszechstronne zainteresowania naukowe nadawcy, nie brak w nich również akcentów osobistych przez co rzucają także światło na jego życie prywatne. Autor podkreśla, iż są ważnym źródłem historycznym obrazującym, w pewnym wycinku, życie intelektualne, jak również obyczajowe Pomorza w czwartej ćwierci XIX w. Artykuł Bartosza Sitarza *Zabezpieczanie poniemieckich archiwaliów na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1960. Wybrane przykłady* jest kontynuacją tematu zapoczątkowanego przez autora w piątym tomie SSAH z 2021 r. B. Sitarz we wspomnianym artykule z 2021 r. *Zabezpieczanie i scalanie rozproszonego zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie w latach 1945–1950* skupił się głównie na kwestii scalania poniemieckich archiwaliów w wymienionym przedziale czasowym, natomiast w nowym artykule podjął temat ich zabezpieczenia. Autor podkreśla, iż w momencie zakończenia drugiej wojny światowej na obszarze Pomorza Zachodniego pozostało wiele akt i dokumentów poniemieckich, które znajdowały się w registraturach urzędów, instytucji, zakładach przemysłowych, majątkach ziemskich. Przedstawiały one znaczną wartość historyczną i stanowiły cenne źródło do badania dziejów Pomorza, jednakże często nie dostrzegano ich znaczenia. Sytuacja taka powodowała, iż dokumentacja ta była narażona na zniszczenie. Pracownicy Archiwum Państwowego w Szczecinie stanęli w tym okresie przed niełatwym zadaniem zabezpieczenia jak największej ilości akt poniemieckich i ich zachowania dla przyszłych pokoleń. Anna Kandybowicz z kolei prezentuje wyniki swoich zainteresowań naukowych w artykule *Repatriacja „dzieci bezpiecznych” z Niemiec do Polski przez Szczecin w latach 1949–1951*. W artykule przedstawiona została repatriacja dzieci polskich z Niemiec do Szczecina w latach 1949–1951. W czasie wojny wiele dzieci znalazło się poza stałym miejscem zamieszkania i zostało oddzielonych od swoich rodzin. Autorka opisuje m.in. okoliczności w jakich to nastąpiło, a były one rozmaite: od wywiezienia na roboty przymusowe czy w celach germanizacyjnych, ewakuacji przed frontem do przyjscia na świat dziecka w Niemczech. Transporty sanitarne Polskiego Czerwonego Krzyża przywoziły do Polski nieletnich w różnym wieku od niemowląt do osób pełnoletnich. Po przyjeździe do kraju dzieci były kierowane do placówek opiekuńczo-wychowawczych lub spotkały się z rodziną, z którą były rozdzielone przez wiele lat. Kolejny już raz gościmy na naszych łamach archiwistę gdańskiego Andrzeja Reglińskiego, który tym razem zaprezentował *Źródła do dzie-*

jów Lęborka w zasobie Archiwum Państwowego w Gdańsku. Jest to pierwsza część artykułu. Druga zostanie zaprezentowana w kolejnym tomie rocznika SSAH. Autor wychodząc od historii Lęborka i jego kolejnych przynależności terytorialnych przedstawił dokumentację związaną z tym miastem, która jest w znacznym stopniu rozproszona. Najważniejsze materiały znajdują się w archiwach w Berlinie, Gdańsku, Gdyni, Greifswaldzie, Koszalinie, Słupsku i Szczecinie. W artykule omówione zostały akta związane z Lęborkiem wytworzone do 1945 r., przechowywane w Archiwum Państwowym w Gdańsku na które składają się m.in. akta *Sądu Obwodowego* (akta i księgi gruntowe i hipoteczne), *Urzędu Katastralnego* (ewidencja gruntów), *akta notariuszy lęborskich*, *Zarządu Policji* (plany i pozwolenia budowlane), *Powiatowej Kasy Oszczędności powiatu lęborskiego w Lęborku i NSDAP w Lęborku*.

W dziale *Z praktyki archiwalnej* zamieszczony został artykuł archiwistki z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków Marii Kompowskiej zatytułowany *Działalność społecznych opiekunów zabytków w świetle akt archiwalnych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z lat 1945–1990*. Autorka omówiła tutaj akta archiwalne wojewódzkiego konserwatora zabytków dotyczące działalności społecznych opiekunów zabytków, które podzielone są na dwie grupy. Jedna z nich zawiera dokumenty powołujące różne osoby lub grupy osób na stanowisko społecznego opiekuna, druga natomiast składa się z korespondencji wynikającej z działalności tych osób.

Dział *Z bibliotecznej półki* zawiera komunikat którego autorkami są Janina Kosman opiekująca się archiwalnym zasobem bibliotecznym i wspomniana wyżej Maria Kompowska archiwistka z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie. Dotyczy on daru jakim było 16 woluminów, głównie starych druków przekazanych do biblioteki Archiwum Państwowego w Szczecinie przez WUOZ.

W dziale *Ludzie archiwów*, tym razem z podtytułem *Wspomnienie* przypadło nam w udziale pożegnanie zmarłego w 2021 r. pracownika szczecińskiego archiwum Wilhelma Zeplina.

Całość zamyka prezentacja dorobku wydawniczego w dziale *Publikacje Archiwum Państwowego w Szczecinie wydane w 2021 roku* oraz zwyczajowo *Kalendarium wydarzeń w Archiwum Państwowym w Szczecinie w 2021 roku*, rejestrujące wszystkie ważniejsze wydarzenia z życia archiwum w tym okresie.

Rocznik został dofinansowany przez Naczelną Dyрекcyję Archiwów Państwowych. Żywiąc nadzieję, iż spotka się on z zainteresowaniem czytelników, pragnę przypomnieć, iż poprzednie są dostępne na stronie internetowej www.ssah.szczecin.pl. Korzystając z okazji dzie-

kuję recenzentom dr hab. Dariuszowi A. Rymarowi oraz dr hab. Rafałowi Simińskiemu za cenne uwagi, które znacząco wpłynęły na kształt prezentowanych tekstów. Zapraszam do lektury.

Redaktor naczelny
dr hab. prof. US Krzysztof Kowalczyk